

УДК 378.2

Володимир БАСАРАБ, кандидат педагогічних наук, викладач-методист відділення енергетичних технологій та підприємництва Бурштинського енергетичного коледжу ІФНТУОГ

СУТЬ ПОНЯТТЯ "КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕНЕДЖЕРА" У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Volodymyr BASARAB, Candidate of Pedagogical Sciences, teacher and methodist at the Department of Energy Technologies and Entrepreneurship of the Burshtyn Energy College, IFNTUOG

THE ESSENCE OF THE CONCEPT "THE KEY COMPETENCE OF MANAGER" IN PSYCHOLOGICAL-PEDAGOGICAL LITERATURE

У статті проаналізовано основні наукові, науково-методичні джерела щодо тлумачення психолого-педагогічних понять "компетентність", "ключові компетентності". Зроблено висновок про багатогранність, різнобічність та дискусійність дефініції "ключові компетентності". Запропоновано формулювання власного визначення терміна "ключові компетентності менеджера".

Ключові слова: педагогіка, компетенція, компетентність, ключові компетентності менеджера, знання, уміння, навички.

Summary. The article analyzes the main scientific, scientific and methodological sources for the interpretation of psychological and pedagogical concepts of "competence", "key competence". The conclusion is made about the versatility, diversity and discussion of the definition of "key competence". The proposed wording of the self-definition of the concept "the key competence of Manager".

Key words: pedagogy, competence, competence, key competences of Manager, knowledge, skills.

Мета: дослідити основні теоретичні підходи до визначення сутності та уточнення поняття "ключові компетентності менеджера", його змісту та структури.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Формування ринкової економіки, спроможної ефективно функціонувати, уможливує необхідність використання нових суспільних законів, а також модерних підходів і методів до організації виробництва на підприємствах усіх галузей економіки. Перехід країни до ринкової економіки зумовив

потребу вдосконалення підготовки висококваліфікованих кадрів, рівень компетенції яких має випереджати складність виконуваних професійних завдань. Ідеться про створення професійно-кваліфікаційної структури кадрів, заснованої на посиленні ролі компетентного підходу у професійній підготовці.

Сучасний ринок праці потребує таких фахівців, рівень підготовки яких відповідав би не тільки вимогам сучасного виробництва та економіки країни, а й перспективам їхнього розвитку, давав би змогу оперативно впливати на швидку змінені умови і технології виробництва. Саме система закладів вищої освіти є тим ефективним середовищем, де "кожна людина зможе повніше розвинути й реалізувати свої здібності, освітній, духовний, моральний, трудовий і творчий потенціал" [1, с. 141].

Аналіз досліджень і публікацій. Вивченню різних підходів щодо трактування сутності понять "компетенція", "компетентність", "професійна компетентність" та "ключові компетентності" присвячено праці багатьох вітчизняних і зарубіжних учених (Ю. Варданян, Н. Гавриш, І. Гушлевська, Г. Данилова, І. Єрмаков, М. Левочко, В. Савченко, Л. Сушенцева, А. Хугорський та ін.). У ході аналізу наукової літератури виявлено, що подальшого вивчення та уточнення потребує суть терміна "ключові компетентності менеджерів".

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняттям компетенції, компетентності та ключові компетентності присвячена велика кількість психолого-педагогічних праць. У більшості джерел вони розмежовуються. На думку науковців (Е. Зеєр, А. Павлова, Е. Симанюк), компетентнісний підхід – це пріоритетна орієнтація на цілі – вектори освіти: навчувальність, самовизначення, самоактуа-

лізація, соціалізація й розвиток індивідуальності. На увагу заслуговують і міркування І. Зимньої, котра виокремлює три основні етапи становлення компетентнісного підходу в освіті: перший (1960–1970 рр.) – уведення до наукового обігу категорії "компетенція" і створення передумов для розмежування понять "компетенція" та "компетентність"; другий (1970–1990 рр.) – використання категорій "компетенція" і "компетентність" у теорії і практиці навчання мови, спілкування, а також у ході аналізу професіоналізму фахівців в управлінні, керівництві та менеджменті; третій (початок 1990-х рр.) – витлумачення компетентності як наукової освітньої категорії [2, с. 34–42].

Дефініція "компетенція", за висловом В. Хутмаєра (W. Huttmacher), входить до таких понять, як уміння, компетентність, здатність, майстерність; донині термін змістовно не схарактеризований. Трактування компетенції/компетентності та їхнього співвідношення може бути операціонально й сутнісно досить містким.

У науковій літературі представлено різноманітне пояснення сутності терміна "компетенція". Аргументуючи свою позицію, учені його зміст подають таким чином:

- загальна здатність, ґрунтована на знаннях, досвіді, цінностях і нахилах, що набуті під час навчання (С. Шишов);
- сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що формулюють стосовно певного кола предметів і процесів; вони необхідні, щоб якісно та продуктивно діяти щодо них (А. Урбанович);
- готовність студента використовувати засвоєні знання, уміння й навички, а також способи його діяльності в житті для виконання практичних і теоретичних

завдань (А. Хуторський);

- освітній результат, що виявляється у підготовленості випускника, реальному володінні ним методами й засобами діяльності, у можливостях справлятися з поставленими завданнями; форма подання знань, умінь і навичок, що допомагає ставити мету в перетворенні навколишнього середовища й досягати її (Г. Селевко);

- добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи, особи [3, с. 874];

- коло питань, явищ, у яких особа авторитетна, має досвід, знання; коло повноважень, галузь належних до виконання ким-небудь завдань, явищ та ін. [4, с. 58].

Контекстний аналіз поданих дефініцій спонукає до виокремлення узагальнених характерних ознак поняття "компетенція", а саме:

- загальна здатність до професійної діяльності;

- сукупність особистісних якостей, необхідних для продуктивної діяльності;

- готовність виконувати практичні завдання;

- підготовленість випускника до реалізації практичних цілей у процесі предметної діяльності.

У руслі пропонованого дослідження місткою є дефініція терміна компетенція, що запропонована Н. Ничкало, а саме: компетенція – це здатність використовувати знання, ноу-хау й уміння у стандартній або змінній ситуації; встановлювати та реалізовувати зв'язок між "знанням – умінням" і наявною ситуацією [5, с. 53].

На думку Е. Шорта, якщо під "компетенцією" розглядають здебільшого наявність у людини певних якостей і станів, що, зазвичай, не гарантують їй можливості їх практичного застосування, то поняття "компетентність" порівнюване зі специфічною межею (мірою), якою може володіти будь-хто на основі компетенцій, що об'єднує як конкретну категорію компетенцій, за допомогою яких можна говорити про адекватність та придатність людини, так і якість або стан, що характеризує цю людину в межах певної категорії [6].

Досліджуючи компетентність у сучасному суспільстві, Дж. Равен подає розгорнуте тлумачення даного поняття. На його думку, явище "складається з великої кількості компонентів, багато з яких є порівняно незалежними одне від одного... деякі компоненти належать очевидніше до когнітивної сфери, а інші – до емоційної. Такі компоненти можуть замінювати один одного як складники

ефективної поведінки" [7, с. 28–31].

Ще у 80-ті роки збіглого століття поняття "компетентність" суттєво розширилося й набуло характеру сукупності інтелектуальних, фізичних, політичних, соціальних, моральних та естетичних знань, набутих людиною як у системі вищої освіти, так і з інших джерел, що перебувають у різних сферах: навчання, праця, культура, політика, економіка, управління, екологія, навколишнє середовище. Усі ці напрями формують компетентність особистості, створюючи умови для всебічного розвитку індивіда. Варто зауважити, що нині категорія "компетентність" стає найбільш значущою як у сфері вищої освіти, так і безпосередній практичній діяльності. Отже, поняття "компетентність" відображає якісно нові перспективи розуміння місії професійно-технічної освіти й життєвих результатів освітньої діяльності.

У дослідженнях учених простежується думка про те, що адекватною моделлю робітника є не кваліфікаційна, а компетентнісна модель. Водночас єдності наукових позицій стосовно трактування змісту поняття "компетентність" (незважаючи на те, що сьогодні воно перебуває в епіцентрі світової думки) до цього часу не досягнуто, як немає усталених підходів і до розроблення засобів, що сприяють її формуванню. У таких умовах вища освіта потребує нових підходів до організації навчання, які забезпечували б формування сукупності інтегрованих якостей особистості, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість, творчу фахову самореалізацію.

Автори тлумачних словників та енциклопедій подають категорію "компетентність" як знання, обізнаність, авторитетність у певній галузі [8, с. 72]; як усвідомлення особистістю власної здатності ефективно взаємодіяти з оточенням [9, с. 114]; як етичну, вольову якість, згідно з якою кожен фахівець повинен переконатися, що він працює в межах своєї компетенції [10, с. 138]; як коло питань, на яких людина добре здається (молода людина набуває компетентність у навчанні не лише під час опанування предмета, групи предметів, а й за допомогою засобів неформальної освіти, унаслідок впливу середовища тощо) [11, с. 408].

Згідно з визначенням Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнення та освіти (International Board of Standards for Training, Performance and Instruction (IBSTPI), поняття "компетентність" характеризується як спроможність кваліфіковано про-

вадити діяльність, виконувати завдання або роботу. При цьому компетентність передбачає наявність набору знань, навичок і підходів, що дають змогу особистості ефективно провадити діяльність або виконувати певні функції, які мають забезпечувати досягнення певних стандартів у галузі чи виді діяльності [12].

Терміном "компетентність" психологи послуговуються традиційно, однак до категорійного апарату педагогіки він увійшов нещодавно. Серед вітчизняних науковців триває дискусія: наскільки вживання цього поняття в педагогічній теорії та практиці виправдано й необхідно; чи це просто "модне" закордонне слово, що переобтяжує і без того громіздку термінологію педагогіки; чи містить термін якісно новий зміст [13, с. 17–19]. У дослідженнях українських науковців компетентність потрактована як найвищий рівень майстерності не стільки в розумінні виконання, скільки в розумінні організації й системного бачення всіх проблем, пов'язаних із діяльністю, уміння поставити завдання і здатність організувати розв'язання конкретних проблем, що належать до виду діяльності, у якій спеціаліст є компетентним (С. Сисоєва). Зарубіжні науковці подають компетентність як здатність діяти, відповідати певним стандартам, виявляти окремі навички, демонструвати спеціальний рівень знань [14, с. 613]; рівень умінь особистості, що віддзеркалює ступінь відповідності певної компетенції й дає змогу діяти конструктивно в мінливих соціальних умовах [15, с. 35].

За твердженням Н. Гавриш, компетентність є особистісною складною характеристикою людини, що засвідчує її достатню обізнаність, уміння, зорієнтованість у низці питань. На думку автора, компетентність – це особистісна якість, а компетенція – низка питань, згідно з якими характеризують зазначену якість. Компетенції являють собою важливий компонент структури особистості, у якому фокусується її життєвий досвід, здобутий у діяльності, взаємодії та спілкуванні [16, с. 46].

На думку науковців (В. Безрукова, Ю. Варданян), компетентність – це володіння знаннями й уміннями, що допомагають висловлювати професійно грамотні судження, оцінки, думки; ступінь соціальної та психологічної зрілості людини, який передбачає певний рівень психологічного розвитку особистості, психологічну готовність до певного виду діяльності, що дає індивідові змогу успішно функціонувати в суспільстві та інтегруватися в нього. У вузькому сенсі компетентність постає як діяльнісна ха-

рактеристика, як ступінь інтегрованості людини й діяльність, що вказує на певну світоглядну спрямованість особистості, ціннісне ставлення до діяльності та її предметів.

Науковець Н. Сирятов зазначає, що під компетентністю слід розуміти "...сукупність індивідуальних здатностей, навичок, професійних умінь і знань, наявність базової освіти й досвіду роботи, стан здоров'я робітника, необхідних для реалізації професійних функцій у межах конкретної посади" [17, с. 33].

Заслугує на увагу думка І. Зимньої про те, що компетентність містить такі складники: 1) готовність до вияву компетентності (мотиваційний аспект); 2) володіння знаннями змісту компетентності (когнітивний аспект); 3) досвід вияву компетентності в різноманітних стандартних і нестандартних ситуаціях (поведінковий аспект); 4) ставлення до змісту компетентності та об'єкта її застосування (ціннісно-смысловий аспект); 5) емоційно-вольова регуляція процесу й результату вияву компетентності [18].

Досліджуючи трактування сутності поняття "компетентність" у вітчизняній і зарубіжній педагогіці, І. Гушлевська акцентує, що термін "компетентність" є ширшим за термін "кваліфікація". Як potwierджує науковець, ідеться не тільки про професійні знання, уміння та навички, а й досвід у певній галузі, ставлення до справи, здатність ефективно використовувати знання й уміння, а також особистісні якості для досягнення необхідного результату на конкретному робочому місці в певній виробничій ситуації.

Водночас Ю. Татур стверджує, що компетентність – це виявлені на практиці прагнення й здатності (готовність) реалізувати свій потенціал (знання, уміння, досвід, особистісні якості та ін.) для успішної творчої (продуктивної) діяльності у професійній і соціальній сферах, усвідомлюючи її соціальну значущість та особисту відповідальність за результати цієї діяльності, необхідність її постійного вдосконалення [19, с. 26].

Суголосно є думка Г. Данилової, котра вважає, що компетентність – це здатність ухвалювати рішення й відповідати за їх реалізацію під час виконання функціональних обов'язків [20, с. 10].

Зазначимо, що компетентності охоплюють низку знань, умінь та навичок. Вони не суперечать їм і пов'язані зі здатністю осмислено застосовувати комплекс знань, умінь та способів діяльності з міжпредметних зв'язків, що забезпечують оволодіння комплексною освітньою процедурою, яка має особистісно діяльнісний характер. Щодо структури та

змісту освіти компетентності дають змогу конструювати цілі, зміст освіти й освітні технології в системному вигляді; є метапредметними, багатофункційними й формуються засобами змісту освіти. Стосовно способів діяльності компетентності сприяють використанню теоретичних знань для розв'язання конкретних завдань; допомагають розробити чіткі критерії перевірки успішності їх засвоєння учнями; підлягають перевірці у процесі виконання окресленого комплексу дій [21].

На нашу думку, для витлумачення поняття "компетентність" необхідно виділити суттєві ознаки, які пропонують сучасні науковці, характеризуючи цю категорію, а саме: здатність ухвалювати рішення; особистісні якості до забезпечення необхідного результату на робочому місці; сукупність індивідуальних здатностей, потрібних для виконання професійних обов'язків; володіння людиною певною компетенцією та ставлення до предмета діяльності; інтегральна якість особистості, що виявляється у здатності й готовності до діяльності; здатність робітника ефективно виконувати свої трудові обов'язки в організації завдяки наявності у нього необхідних знань, умінь, практичних навичок, досвіду роботи, індивідуальних здібностей, стану здоров'я, мотивації, трудової та соціально-комунікативної поведінки.

У працях науковців продуктивно функціонує така дефініція, як "професійна компетентність". В Енциклопедії освіти (В. Кремень) представлена як інтегративна характеристика ділових та особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця. На думку І. Зимньої, разом з професійною компетентністю важливе значення для нормальної життєдіяльності людини мають так звані ключові компетентності [22].

У понятті компетентності Н. Ничкало вбачає "... не тільки професійні знання, навички і досвід у спеціальності, але і ставлення до справи, визначені (позитивні) схильності, інтереси і прагнення, здатність ефективно використовувати знання й уміння, а також особистісні якості для забезпечення необхідного результату на конкретному робочому місці у конкретній робочій ситуації" [23, с. 96].

Відповідно до міркувань Г. Селевко, "компетентність і компетентність постають як освітні конструкти компетентнісного підходу, що орієнтують освіту на створення умов для оволодіння комплексом компетенцій, необхідних випускникові

для виживання і стійкої життєдіяльності в сучасних умовах" [24, с. 140].

Аналіз наукової літератури засвідчує, що поняття "ключові компетентності" трактують украй неоднозначно, а їхній перелік ще остаточно не сформований. У Великому українському словнику сучасної української мови ключові компетентності схарактеризовані як ті головні особистісні якості, які потрібні людині, щоб упоратись із сучасними й майбутніми вимогами у її повсякденному приватному і професійному житті [25, с. 449].

На думку експертів Європейської організації економічного співробітництва та розвитку, "ключові компетентності – це сукупність найзагальніших понять, які мають бути деталізовані в комплекс знань, умінь, навичок, цінностей і відношень за навчальними галузями та життєвими сферами людини" [26, с. 22].

У більшості наукових праць ключові компетентності подають як такі, якими, по-перше, повинен володіти кожен член суспільства; по-друге, які можна застосовувати в найрізноманітніших ситуаціях. У дослідженні дотримуватимемося підходу до з'ясування сутності аналізованого поняття, що запропонований Л. Сушенцевою: ключові компетентності – "це необхідні якості особистості, які забезпечать кваліфікованому робітнику професійну мобільність і адаптивність на ринку праці" [27, с. 280].

Серед основних ознак ключових компетентностей – надпредметність, міждисциплінарність, багатоконпонентність, спрямування на формування критичного мислення, рефлексії, визначення власної позиції тощо (О. Овчарук, О. Пометун, Л. Сушенцева та ін.).

Як вважає В. Радкевич, ключові компетентності – це загальні здібності й уміння, що дають змогу особі розуміти ситуацію, досягти успіху в особистісному і професійному житті, набувати соціальної самостійності та забезпечувати ефективну професійну міжособистісну взаємодію. Ключові компетентності ґрунтуються на головних цілях загальної і професійної освіти тих, хто навчається, їхньому соціальному й особистісному досвіду, а також на основних видах діяльності.

Компетентнісний підхід створює умови для якісної підготовки майбутніх менеджерів і сприяє формуванню системи міжпредметних професійних компетенцій, а також ключових компетенцій, не пов'язаних із конкретними навчальними дисциплінами.

Вивчення й аналіз наукової літератури та педагогічної практики засвідчу-

ють, що впровадження компетентнісного підходу в освіті потрібно спрямовувати на формування та розвиток професійної компетентності, а також основних (ключових) компетентностей майбутнього фахівця. Природно, що компетентнісний підхід в освіті ґрунтується на категоріях "компетенція", "компетентність" та їхніх похідних. Зауважимо, що не всі дослідники проводять чітку межу між цими поняттями, що сприяє різноманітності дефініцій. Компетентнісний підхід в освіті пов'язаний з особистісно орієнтованим і діяльнісним підходами до навчально-виробничого процесу, оскільки стосується особистості й може бути реалізованим і перевіреном тільки у процесі виконання певного комплексу дій.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. На основі викладеного вище зазначимо, що в педагогічній літературі немає єдності поглядів щодо визначення термінів "компетенція", "компетентність" та "ключові компетентності". Отже, компетенція – це взаємопов'язані знання, уміння, навички, що забезпечують виконання певних професійних завдань; компетентність – готовність і здатність провадити професійну діяльність у межах освоєної компетентності "зі знанням справи", тобто ухвалювати відповідальні рішення й діяти адекватно до вимог певної ситуації; ключові компетентності – основний освітній результат, інтегровані знання, уміння, здібності, необхідні майбутньому фахівцю для того, щоб бути професійно мобільним у різних професійних середовищах; ключові компетентності менеджера – це якості особистості, які забезпечують професійну мобільність та адаптивність на ринку праці.

У подальших дослідженнях планується звернути увагу на вивчення технології формування ключових компетентностей менеджерів у процесі вивчення фахових дисциплін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Реформування освіти в Україні: державно-управлінський аспект : навч.-наук. вид. / [Протасова Н. Г., Луговий В. І., Молчанова Ю. О. та ін.]; за заг. ред. Н. Г. Протасової. – Київ ; Львів : НАДУ, 2012. – 456 с.
2. Зимняя И. А. Вероятностное прогнозирование в смысловом восприятии речи / И. А. Зимняя // Планы и модели будущего в речи (материалы к обсуждению). – Тбилиси, 1970. – С. 15–18.
3. Новый тлумачний словник української мови. – Т. 1 : А-К / [уклад. : В. В. Яременко, О. М. Сліпушко]. – Київ : АКОНІТ, 2006. – 926 с.
4. Ушаков Д. Н. Толковый словарь современного русского языка / Д. Н. Ушаков ; под ред. Н. Ф. Татьянченко. – Москва : Альфа-Пресс, 2005. – 1216 с.
5. Глосарій основних термінів професійної освіти і навчання / [упоряд. Т. М. Десятов]; за заг. ред. Н. Г. Ничкало. – К. : АртЕк, 2009. – 192 с.
6. Short E. Competence: Inquires into Its Meaning and Acquisition in Educational Setting / E. Short. – Kembridzh, 1984. – 107 p.
7. Raven J. Die Arbeitswelt im Jahre 2020 : Was bedeutet sie für Bildung / G. Roos // Liecht geandert für Thurgauer Zeitung. – 2002, 18 Juni. – S. 28–31.
8. Ожегов С. И. Словарь русского языка [Электронный ресурс] / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. – Москва : Изд-во "Азъ", 1992. – Режим доступа : <http://ozhegov.info>. – Заголовок з екрана.
9. Соціально-педагогічний словник / [за ред. В. В. Радула]. – Київ : Екл.об., 2004. – 304 с.
10. Кордуэлл М. Психология А-Я : словарь-справочник / М. Кордуэлл ; [пер. с англ. К. С. Ткаченко]. – Москва : ФАИР – ПРКСС, 1999. – 448 с.
11. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень ; [заст. голов. ред.: О. Я. Савченко, В. П. Андрущенко ; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва]. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
12. Definition and Selection of Competencies. Country Contribution Process: Summary and Country Reports. OECD. – University of Neuchatel. – October 2001. – 279 p.
13. Стратегія реформування освіти в Україні : Рекомендації з освітньої політики. – Київ : К.І.С., 2003. – 296 с.
14. Sadker M. P. Teachers, School and society / M. P. Sadker, D. M. Sadker. – New-York : McGraw-Hill Ink., 1997. – 633 p.
15. Демин В. А. Профессиональная компетентность специалиста: понятие и виды / В. А. Демин // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2000. – № 4. – С. 34–42.
16. Гавриш Н. В. Орієнтація на розвиток суб'єктності студента у процесі підготовки професійно компетентних фахівців з дошкільної освіти / Н. В. Гавриш // Зб. наук. праць Бердян. держ. пед. ун-ту. – Сер. : Пед. науки. – Бердянськ : БДПУ, 2007. – С. 44–49.
17. Сыратов Н. Внутрифирменные профессиональные стандарты как основа функционирования системы управления персоналом предприятия / Н. Сыратов // Менеджмент сегодня. – 2002. – № 4. – С. 28–33.
18. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия / И. А. Зимняя. – Москва : Исслед. центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 40 с.
19. Тамур Ю. Г. Компетентность в структуре модели качества подготовки специалиста / Ю. Г. Тамур // Высшее образование сегодня. – 2004. – № 3. – С. 20–26.
20. Данилова Г. С. Управління процесом становлення професійної компетентності методиста / Г. С. Данилова. – Київ : УПКСКО, 1995. – 80 с.
21. Басараб В. Я. До трактування поняття "ключові компетентності" у науково-педагогічній літературі / В. Я. Басараб // Підвищення якості освіти в професійній підготовці майбутніх вчителів : матер. Всеукр. наук. конф. (2–3 жовт. 2014 р., Кривий Ріг) / [гол. ред. Бакум З. П.]. – Кривий Ріг : Копіювальний центр КПІ ДВНЗ "КНУ", 2014. – С. 89–90.
22. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия / И. А. Зимняя. – Москва : Исслед. центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 40 с.
23. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика : монографія / [за ред. Н. Ничкало]. – Хмельницький : ТУП, 2002. – 334 с.
24. Селевко Г. Компетентности и их классификация / Г. Селевко // Народное образование. – 2004. – № 4. – С. 138–143.
25. Вейсман А. Д. Греческо-русский словарь / А. Д. Вейсман. – [5-е изд.]. – СПб. : Издательство автора, 1991. – 1370 с.
26. Овчарук О. В. Развитие компетентностного подхода: стратегические ориентиры международной спільноти / О. В. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – Київ : К.І.С., 2004. – 112 с.
27. Сушенцева Л. Л. Теоретико-методичні засади формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічному навчальному закладі : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 / Сушенцева Лілія Леонідівна. – Київ, 2012. – 469 с.

REFERENCES

1. Reformuvannya osvity v Ukraini: derzhavno-upravlinskyi aspekt : navch.-

- nauk. vyd. / [Protasova N. H., Luhovyi V. I., Molchanova Yu. O. ta in.]; za zah. red. N. H. Protasovoi. – Kyiv ; Lviv : NADU, 2012. – 456 s.
2. Zimnyaya I. A. Veroyatnostnoe prognozirovaniye v smyslovom vospriyatii rechi / I. A. Zimnyaya // Plany i modeli budushchego v rechi (materialy k obsuzhdeniyu). – Tbilisi, 1970. – S. 15–18.
3. Novyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy. – T. 1 : A-K / [uklad. : V. V. Yaremenko, O. M. Slipushko]. – Kyiv : AKONIT, 2006. – 926 s.
4. Ushakov D. N. Tolkovyy slovar sovremennogo russkogo yazyka / D. N. Ushakov ; pod red. N. F. Tatyanchenko. – Moskva : Alta-Press, 2005. – 1216 s.
5. Hlosarii osnovnykh terminiv profesiinoi osvity i navchannia / [uporiad. T. M. Desiatov] ; za zah. red. N. H. Nychkalo. – K. : ArtEk, 2009. – 192 s.
6. Short E. Competence: Inquiries into Its Meaning and Acquisition in Educational Setting / E. Short. – Cambridge, 1984. – 107 p.
7. Raven J. Die Arbeitswelt im Jahre 2020 : Was bedeutet sie für Bildung / G. Roos // Leicht geändert für Thurgauer Zeitung. – 2002, 18 Juni. – S. 28–31.
8. Ozhegov S. I. Slovar russkogo yazyka [Elektronnyy resurs] / S. I. Ozhegov, N. Yu. Shvedova. – Moskva : Izd-vo "Az", 1992. – Rezhim dostupa : <http://ozhegov.info>. – Zagolovok z ekrana.
9. Sotsialno-pedahohichni slovnyk / [za red. V. V. Radula]. – Kyiv : Ekl.ob., 2004. – 304 s.
10. Korduell M. Psikhologiya A-Ya : slovar-spravochnik / M. Korduell ; [per. s angl. K. S. Tkachenko]. – Moskva : FAIR – PRKSS, 1999. – 448 s.
11. Entsyklopediia osvity / Akad. ped. nauk Ukrainy ; holov. red. V. H. Kremen ; [zast. holov. red.: O. Ya. Savchenko, V. P. Andrushchenko ; vidp. nauk. sekr. S. O. Sysoieva]. – Kyiv : Yurinkom Inter, 2008. – 1040 s.
12. Definition and Selection of Competencies. Country Contribution Process: Summary and Country Reports. OECD. – University of Neuchatel. – October 2001. – 279 p.
13. Stratehiia reformuvannia osvity v Ukraini : Rekomendatsii z osvithoi polityky. – Kyiv : K.I.S., 2003. – 296 s.
14. Sadker M. P. Teachers, School and society / M. P. Sadker, D. M. Sadker. – New-York : McGraw-Hill Ink., 1997. – 633 p.
15. Demin V. A. Professionalnaya kompetentnost spetsialista: ponyatie i vidy / V. A. Demin // Standarty i monitoring v obrazovanii. – 2000. – № 4. – S. 34–42.
16. Havrysh N. V. Oriientatsiia na rozvytok sub'yektnosti studenta u protsesi pidhotovky profesiino kompetentnykh fakhivtsiv z doshkilnoi osvity / N. V. Havrysh // Zb. nauk. prats Berdian. derzh. ped. un-tu. – Ser. : Ped. nauky. – Berdiansk : BDPU, 2007. – S. 44–49.
17. Syryatov N. Vnutriformennyye professionalnye standarty kak osnova funktsionirovaniya systemy upravleniya personalom predpriyatiya / N. Syryatov // Menedzhment segodnya. – 2002. – № 4. – S. 28–33.
18. Zimnyaya I. A. Klyucheve kompetentnosti kak rezultativno-tselevaya osnova kompetentnostnogo podkhoda v obrazovanii. Avtorskaya versiya / I. A. Zimnyaya. – Moskva : Issled. tsentr problem kachestva podgotovki spetsialistov, 2004. – 40 s.
19. Tatur Yu. G. Kompetentnost v strukture modeli kachestva podgotovki spetsialista / Yu. G. Tatur // Vysshee obrazovanie segodnya. – 2004. – № 3. – S. 20–26.
20. Danylova H. S. Upravlinnia protsesom stanovlennia profesiinoi kompetentnosti metodysta / H. S. Danylova. – Kyiv : UIPKKKO, 1995. – 80 s.
21. Basarab V. Ya. Do traktuvannia poniattia "Kliuchovi kompetentnosti" u naukovo-pedahohichnii literaturi / V. Ya. Basarab // Pidvyshchennia yakosti osvity v profesiinii pidhotovtsi maibutnikh vchyteliv : mater. Vseukr. nauk. konf. (2–3 zhovt. 2014 r., Kryvyi Rih) / [hol. red. Bakum Z. P.]. – Kryvyi Rih : Kopyivalnyi tsentr KPIDVNZ "KNU", 2014. – S. 89–90.
22. Zimnyaya I. A. Klyucheve kompetentnosti kak rezultativno-tselevaya osnova kompetentnostnogo podkhoda v obrazovanii. Avtorskaya versiya / I. A. Zimnyaya. – Moskva : Issled. tsentr problem kachestva podgotovki spetsialistov, 2004. – 40 s.
23. Derzhavni standarty profesiinoi osvity: teoriia i metodyka : monohrafiia / [za red. N. Nychkalo]. – Khmelnytskyi : TUP, 2002. – 334 s.
24. Selevko G. Kompetentnosti i ikh klassifikatsiya / G. Selevko // Narodnoe obrazovanie. – 2004. – № 4. – S. 138–143.
25. Veysman A. D. Grechesko-russkiy slovar / A. D. Veysman. – [5-e izd.]. – SPb. : Izdanie avtora, 1991. – 1370 s.
26. Ovcharuk O. V. Rozvytok kompetentnisnogo pidkhodu: stratehichni oriientyry mizhnarodnoi spilnoty / O. V. Ovcharuk // Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukrainski perspektyvy. – Kyiv : K.I.S., 2004. – 112 s.
27. Sushentseva L. L. Teoretyko-metodychni zasady formuvannia profesiinoi mobilnosti maibutnikh kvalifikovanykh robitnykiv u profesiino-tekhnichnomu navchalnomu zakladi : dys. ...dokt. ped. nauk : 13.00.04 / Sushentseva Liliia Leonidivna. – Kyiv, 2012. – 469 s.

Стаття надійшла 4.02.2018 р.